

Fr. B. Kreutzwald nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

Raamat

Siiski number 10 fop.

Meie Mats

Tellimise hind kättesaamisel aastas 4 r. 50 L,
6 kuu eest 2 r. 30 L, 3 kuu eest 1 r. 20 L. Toime-
tusest ise ära viies: aastas 3 r. 50 L, 6 kuu eest
1 r. 80 L, 3 kuu eest 90 L. Ilmub iga laupäeval.

Toimetuse ja talituse:

Tallinnas, Harju ja Riikliku uulitsa nurgal nr. 15,
„Seaduse“ raamatukaupluses. Telefon № 740.

Nr. 12.

Laupäeval, 8. (21.) novembril 1914.

Nr. 12.

„Emdeni“ ots.

Raua ostas kuulsaks saanud Saksa ristleja „Emden“ liibulaste sõjalaevade eest ära põigata. Rahju, mis ta oma tege-
wusega liidurliikidele merel sünnitanud, ulatab 40 miljoni rubla peale. Kuid viimaks ikkagi tabas teda Austriala ristleja
„Sidney“, sundis võitlusele ja tegi ta warsti võitlusewõimetuks. Umbes 200 meest oli „Emdeni“ peal surma ja raskesti
haawata saanud, ülejäänud tantsusid endid paatidega päästa. Ühe paadi peale oli nii liiga palju mehi kogunud, et see
ümber läks. Surmahirmus hotawad ühised mõned eluse jäänud paadi serwast kinni ja sootawad päästmise. „Sidney“
pealt alla lastud paat on juba lähinemas

Wene sõjalaewal.
Ohwitser madruste toitu maitsemas.

Me põllumehed kõik oleme...

Me põllumehed kõik oleme
ja põlbu harime ala;
mis teeme, on teada kõigile,
ei midagi tee meie jala!

Me otskohesed oleme
ja soowime üksi ning ainult,
et väljal wõrjuts meil wiljate
ja heina saakšime wainult.

Mulladõhtu siin hingame
ja töötame wara ning hilja,
et sügisel meie salwete
saaks weereni täis jälle wilja.

Ja kuigi kord tuhiseb torm ning tuul
kas põhjast, wõi läänest, wõi idast,
täis lootust siis pajatab meie huul:
küll kifume enda ta kidaft!

Ja kuigi kord elumerepind
peaks kohijema täis wahtu,
weel julgust ja jõudu on täis me rind,
sae süda ei ial meil jahtu!

Kii elame, nõnda ka wõitleme,
ja ojana woolab meil higi,
ja nõnda kaua kui elame,
hirm ial ei pääse me ligi!

Me põllumehed oleme
ja põlbu harime ala,
mis teeme, on teada kõigile,
ei midagi tee meie jala!

R. Põld.

Turpen.

I.

„Nemad“ wõtsid Sanzi ära...
Nagu wälk lendas see sõnum läbi terve oru. See
wana linnake oli läwets, mille kaudu Seine orgu wõis
astuda.

Prantslased sattusid ärewusesse. Nendelt olid Pariisi
tee „wõtmed“ ära wõetud. Di, kudas sakslased wõidurõõ-
mus hõistaksid. Nad mõistsid selle maakoha ärawõtmise
terwet tähtsust. Rõõmulised ja liialbatud telegrammid saadeti
Berlini ja lendasid sealt Wolfi agenturi abil üle terve ilma
laialt, erapooletute riikide elanikkude pimestamiseks.

Polguülem Richter ratsutas uhkelt oma wäealga ees-
otsjas Mondemani lossi wärawatestesse.

Lossi wana omanik ootas, ennast saatuja alla alanda-
des, lossi raamatukogus kutsumata külalisi.

Suure müraga, mõõtsi parket-põrandat mööda kõlts-
tades, sammusid ohwitserid läbi tühjade tubade rea.

Lossi nurgapoolsest osast leidsid nad raamatukogust
ainult selle wana peremehe eest.

Wana lossiherra ei tõusnud nende wastuwõtmiseks
ülesse, ainult juure waewaga juutis ta oma põlastusju-
net tagasi hoida. Ta istus kõrge akna all ja näis lugemi-
sesse suitunud olewat.

Polguülem lasi uurima pilgu läbi raamatukogu toa
käia, üleüldise waitu üle wõdrastades. Siis filmas ta
liikumata istuwat inimesekogu ja astus ettewaatlikult selle
lähemale.

„Kes te olete? Mis te siin teete?“ küsis ta juhtunult
lugejalt.

Pikkamisi tõstis krahw wanusest pleekinud filmad sakslaste
peale, ajas kättes selja sirgu, pead uhkete kuldasse
wisates, ja wastas rahulikult:

„Minu nimi on krahw Mondeman, ma olen selle lossi
omanik, ja mis ma teen, seda näete isegi — loen.“

Wanamehe põlastaw rahu ajas sakslasel wiha näosse,
aga ainult filmapilguks.

„Niisugusel juhtumisel kästige mu meestele süüa anda,
ja ka meile, ohwitseritele, kästige hea lõuna valmistada!“
Krahw kehitas õlasi ja, kõneleja peale põlastawalt
waadates, ütles ta:

„Seda wõite minu wanemale teenrile õelda, ma ei ole
koff.“

„Prantsuse tola!“ jähistas polguülem läbi hammaste.
Ta pööras teiste ohwitserite juurde tagasi ja hüüdis üle
õla krahwile:

„Sgal juhtumisel jääte meile pantwangiks.“

Uus õlade kehitus jällegi lugemisesse suitunu poolt.

Endist wiisi kõlisesid möögdad elanikkudeta tubades, Saksa
ohwitserid kolasid ringi.

II.

Rannalikult oodates kuni „wõitjad“ kaugematesse ruu-
midesse olid läinud, muutus Mondeman nüüd kogu teiseks.
Raamat lendas laua peale, teraw pill rändas üle toa,
wihawalgatust äräläinud waenlastele järele saates, ja pill,
kuuwanud wanamees pistis käe närwikult raamaturiulite
wähele.

Uks kääwajutus... oja raamaturiulisi liitus tase
kähisemisega seinast eemale ja nende wähele awanenud kit-
tast ruumist paistis salauks kätte.

Weel terane uuriv pill üle toa — ja krahwi kogu ka-
dus awanesse. Naste riul ühes raamatutega ajus oma
wana paiga peale.

Kittsast keerdreppi mööda sammus krahw nooremehe
elamussega alumise korra peale.

„Divier, olete siin?“ küsis ta, mingisuguse musta awa-
use kohta kumardades.

"Sün, krahw," kuulbus tasane ettevaatlik hää. "Teie panete koha omale talumehe riided selga, muretsete kuskilt jalgratta wdi hobuse ja sõidate peaforteriisse. Jutustage seal kõik ära, teile öeldakse mis teha, siis tulete nende käskudega siia tagasi, mina ootan teid. Kuid ärge wiivitage, sõitke ruttu, sellest ripub palju ära. Pidage meeles, et — Prantsufemaa poeg olete!"

"Mitte ühte minutitki pole ma jeda unustanud, krahw, olge kindel, et teie käsk täidetud saab. Ma tulen tagasi, maksu mis maksab, ainult jurm wõib mind takistada."

"See küll, min-ge!"

Hääl waitis, pimedast awausest libises lorrats walgujega läbi, otsekui oleks all üks lahti tehtud ja jälle kinni pandud, siis wajus uueste kõik pimedusse.

Krahw sammus ettevaatlikult trepist ülesse, waatas raamatute wahelole jäänud salaauku ja, nähes, et raamatukogu tuba endist wiisi tühi on, tegi ta salaulse ettevaatlikult lahti, astustuppa ja hakkas endise üksteitje näoga jälle raamatut lugema.

Alumijest korvast kostsid juba müra ja waljus hääled, tekkis waielus, mingijugune raste asi tulnus prantsatades.

Krahwi kehast käis tuhatus läbi, ta astus atna alla ja waatas due. Terwe du oli Saksa sõdatiisi täis; peale ratsajalga olid siin ka weel jalawälased, kes oma püüsid hakkjalga olid seadnud ja ise salladekaupa duet mööda ringi kolasid.

Alumise korra usteft käisid sakslased sisse ja wälja, talusid mingijuguseid kottisi, asju, nähtawaste oli rikka losji rüüstamine juba alanud.

Losjiherra nägu tumenes, filmadesse ilmusid pijarad. Tema ehitade wana pärandus pidi häwinema, toore waenlase käes purunema.

III.

Sakslased, kes losji oma wõimu alla olid wõtnud, ei lastnud endid mingis asjas segada. Tallisi kõigi ratsawälaste hooste jaoks ei jattunud, sellepärast muudeti peaaegu kõik alumise korra ruumid hooste lautadeks.

Ülejäänud tubades wedeles igas nurgas suhturt, riisi, jahu, kõik oli losji keldriteft wälja tassitud, kotid rapakalt lahti kärjstatud, wõdeti otse kamalutega, ei hoolitud losji-walitseja juhatusetest ega wanema teenri hädaldamistest. Sakslased pidasid endid nagu metslased ülmal, nagu teerööwliid.

"Mis te teete, mis te teete?" ahastas wanem teener, kui nägi, kuidas mõned sõdatid pesukappidest kallid laudlinad wälja kistudid, tükkideks rebisid ja nendega oma püsa ja ranitsaid puhastama hakkasid.

Sõdatid ei pannud tema hüüdmist tähele, waid jattasid, waljuste hirwitades ning tooreid pilkeõnu ja sajatufi lendu lastes, waranduse häwitamist.

Sugugi paremine ei talitanud ka ohwitserid. Nemad mängisid teise korra peal peremeest. Peale wana krahwi ülmal raamatufogus teiji peremehi ega perenaifi losjis ei

olnud. Krahwiproua ise ühes tütarde ja minijatega oli digel ajal losjist ära sõitnud ja kõik oma waranduse, pesu ja riided, waenlase korralikust ujaldades, lufustatud kapidesse jätanud. Wähe tundsid nad jakslasti.

Ohwitserid, iseäranis noored Preisi leitnantid, kangutasid wäiksed luku möödadega lahti, pilbudid kapidesse kõik need kallid siidid ja pitsidest riided wälja ja torfiksid neid möödadega, kahjuröödmajalt hirwitades:

"Noh, kui siin tõeste salakuulajad peitus peaksid olema, terweks nad juba ei jää!"

Noor, naiselik näoga, waewalt tärkawate murrudega leitnant Forbach, oli juure kapi alumijest jahtlist kastitäre nais-terahwa siidijulki wälja nuustunud ja jäi filmapilguts järrelmõteldes neid silmitsema.

"Mis sa, Willi, nii terafelt jeda prahiti uurid?" hüüdis kaptan von Meister, kurjade roheliste filmadega preislane, temale wihajelt. "Kärjista nad puruks!"

"Ei, kaptan, mispärast kärjstada, ma käsin neid parem oma dentshitul tshumadaniise pakkida ja wiin oma Lowifeketele. Tean juba ette, kui tangeste ta röödmustab ja mind nende eest kallistab."

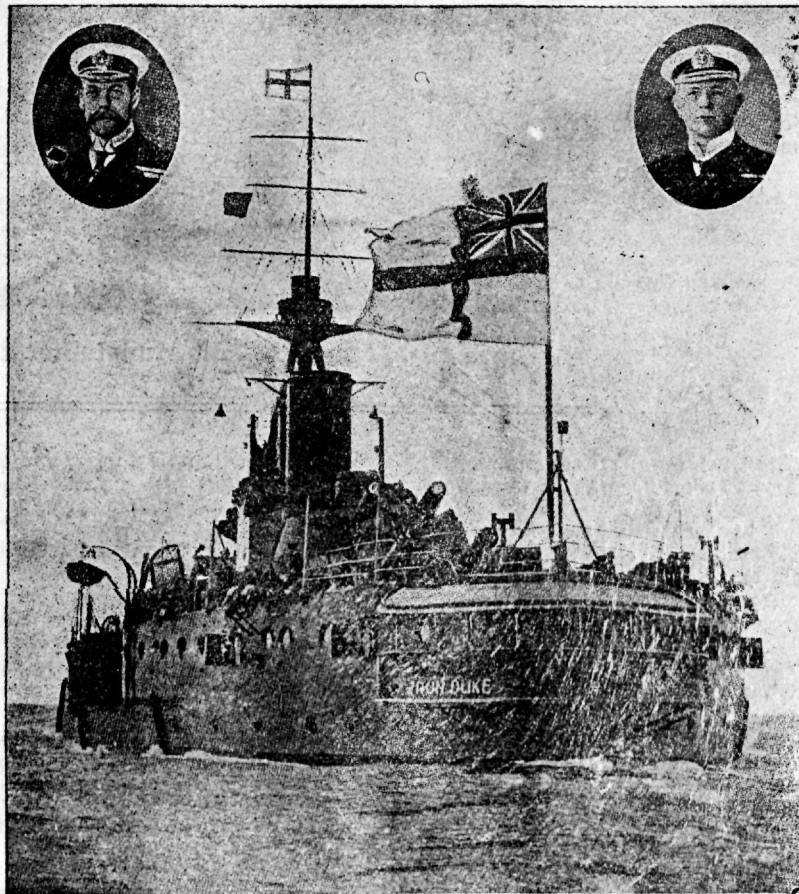
Teine noor ohwitser oli niijama ka jälle naisterahwa kalli pejuga kimbatuses. Terwet koormat peenet batiisti oli wõimata kaaja wõtta, sellest sai leitnant aru, ja sellepärast hakkas ta peeneid järkisi ja muud kallihinnalist riidetraami metsikul oma möögaga katti raiuma, trampis jaluli otjaks, kusjuures ta kannukjed kallid pitsid lõhki rebestasid.

Losjidue sõitis staabi kindral.

Kõhkusid piijut Saksa rööwliid, ajasid endid firgu, andsid au, ja rüüstamine jäi ajuti nagu seisma.

IV.

"Terwitan teid, herrad, linna ärawõtmisega!" ütles kindral tähtsa näo ja häälega, losji teise korra ruumidesse

Inglise hiigla-sõjalaew.

Wõttis Helgolandil all merelahingust jakslastega aja.

astudes, kuhu kdit ohwitserid olid kogunud. Nagu näen, olete enbid siin juba kodujelt sisse seadnud!" naljatas kindral ja kerge naeruhirvitus lehmis ta huultel. „Polguilem Richter," pööras ta viimase poole, „kas on mehed süüa saanud? Kas olete korteriga rahul?"

„Mõnda jah, kõrgeausus, nad on sõõnud, peair ainult teatama, et nad kdit iseenele eest on hoolitsenud. Võssi peremees oli meie vastu juba üleliga tuiv ja ükskõitne. Ise ei ole meie jeni weel lõunat saanud."

„Jah, nii palju kui näen, ei ole need prantslased ükski lahted võdraste vasturodtjad. Noh, ma loodan, et teil kdhud tühjats ei jää, lõssi tagawaras leidub wist mõndagi, mis suhu pista sünnib, ha—ha—ha!"

Kindrali pehme naer kajas kõigist tubadest läbi.

Ohwitseride näod loid naerule.

„Kõrgeausus, kui lubate, mina ja minu ohwitserid julgewad teid meie einelauale paluda," tähendas Richter mabelt.

„Mdi nii! Tähendab, teie olete kindlad, et hea lõunajõgi jaate? Muudugi ehk leidub teil ka mdni pudel head wiina?" naljatas kindral, ja tema silmad loid sjuksalt sirama.

„Kõrgeausus," pahwatas leitnant Forbach ootamatalt, „meil läks õnneks waenlase telbriist 4000 pudelit kõige paremat wahuwiina sõjajaagiks wõtta!"

Kindral, kes eunemalt waljust piimahabeme-ohwitseri ettetüklimise peale waatas, muigas.

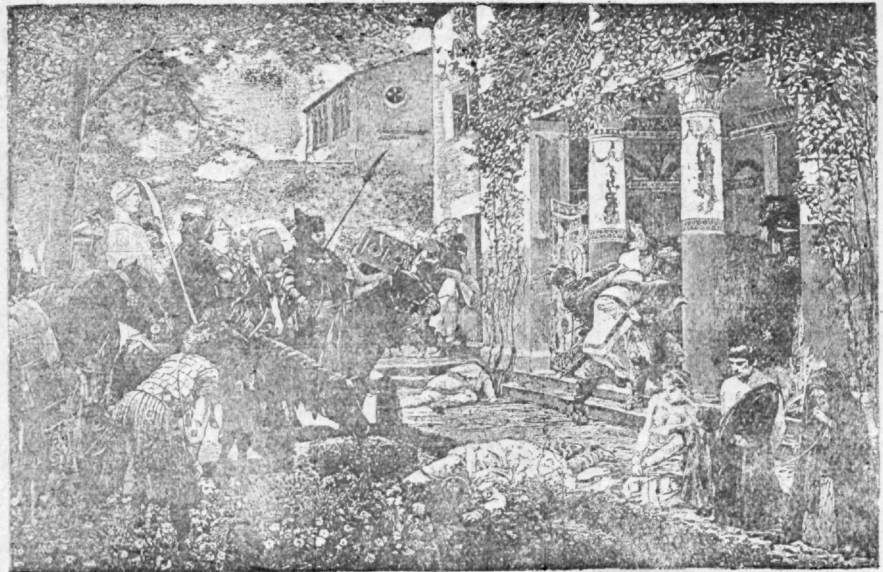
„Ohoh, kas jeda ei ole ehk liiga palju meie jaoks. noormees?" ja ta hakkas pikkamiisi ja raskest marmoritrepiist ülesse kolmanda korra peale sammuma.

Ohwitserid püüdsid oma ülemat nõnda juhtida, et ta nende rüüstamisest järgi ei näeks, kuid wana sõjamehe wilunud film oli juba nii mõndagi märkanud.

Nagu pandult sattus temale lõssiproua siidimantel jalgu, jaabas astus õrna nõõbi peale ja purustas selle.

„Ohoh, teil on siin naisterahwaid?" tumardas wana-mees ja tõstis mantli kahe sõrme wahel ülesse.

Noored ohwitserid waikisid lohmetult.

Wanaaja hunnide kallaletungimine Romano lõssi.

Nende eest kostis kapten von Meister.

„Kõrgeausus, see on ära pögenenud Prantsuse naisterahwaste maha jäänud, arwatawaste on nad selle suure rutuga ära kaotanud!"

Kuid kindral silmas juba saalis ühe tooli peal wedelewaid peeneid sukki.

„Kui lohakad nad on! Nähtawaste on nad meie ees tolesjuurt hirmu tundnud, isegi sukad on nad maha jätnud!" naeris ta waljuste.

Kindral juhiti lõssiherra awarasse kabinetti, ja wanaaegse pehme tugitooli peale istudes, hakkas ta wanemate ohwitseritega juttu ajama, kuna noored leitnandid walju ülemuse piikude eest ära kaduda katkusid.

V.

See, wainne, saladuslik dhtu oli kätte jõudnud.

Wana krahwi olid waenlased wahapeal hoopis ära unustanud. Widenwini istus ta raamatukogus. Waenlased teda enam ei tülitanud. Ja mis jaoks? Terve lõssi warandus oli rüüstajate käes, ükski neid ei takistanud, kdit lohak olid nad läbi nuustunud, pöõningult algades ja wiinaltelbriga lõpetades.

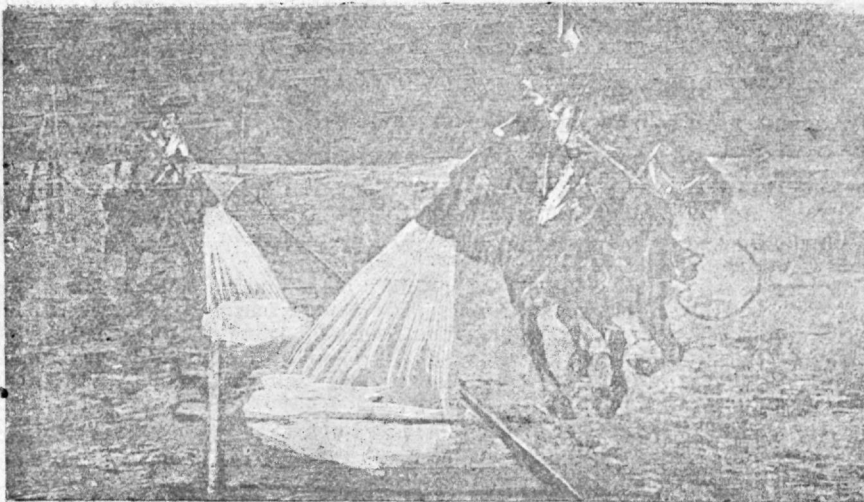
Ainult üks koht oli neil weel teadmataks jäänud — leedrtrepp raamatukogust wäikesse ruumi, mislest üks otse parki wälja läks, kust kaudu ka Olivier oma ülesannet täitma oli läinud.

Krahw oli täis kärjitud, istus raamatukogus pimedas, ja tegi kõiksugu plaanisi — kuidas waenlast häwitada.

Kudas? Kudas sundida neid Sakja rööwlijalku siit maanurgast lahtuma, kust jõuda wõtta? Prantslaste wägedel on wõimata siia tulla ja jakselasi wälja peksta. See oli krahwil teada. Sakslaste jõud oli liiga suur.

Tafane krabin raamatukogu taga äratas teda mõtetest.

Krahw tõusis ülesse, wajutas salawedru peale ja raamatukogu nihtus paigast ära.

Wahisjalk wõssel raudtee liinil.

Õõja piirkonnas seisawad raudteed hoolsa walwuse all. Päewal kui wõssel liiguwad wahisjalgad mõõda raudteed ja waatawad, kas see juhtumisi wigastatud ei ole.

Kestekaine, testmise lastvõuga talupoeg seisib salaulse lävel.

„Noh, mis, räägi, käisid ja seal? Mis sulle helbi?“ päris krahv äärmalt. „Siin on see, mis mulle staabis anti,“ ütles Olwiev, püetastust väikest nähtavama võttes. „Mulle helbi ainult:

Anna krahvi kätte, kui ta oma maad arnastab ja valmis on selle heaks kõide ohverdama. Pangu see nähtotite oma loosi jündsasse kohta, keeratu totitese juures olev kellavärt ülesse ja seadku tunnindataja teatud aja peale, ise aga võgenegu loosist võimalikult kaugemale.“

Teist korda kiskus emast täna wanamehe jüda tramplikult totku. Ta mõistis, misjuguje käsu kärtialg temale toonud.

„Esiwanemate hääl hävitada, igaweste kõige armsamast elus ilma jääda“ — sõhwasas tal peast läbi.

Süda jäi tal korraga nii rastes, rastes. Ta sai aru, et teist pääseteed ei ole, otjüstama peab lohe, silnapilt. Seal, teise korra peal, esivanemate tubades pidutseb waenlaste salt, all, peretubades, töökides, tallides, igalpool on neid vihutatud sakslasi, pööraie teisri orjasi.

Mõistus otjis uurivalt kohta, tuku pakitese peats panema.

„Siiasamasse,“ ütles tal südamehäääl. „Ta on suure saali kõrwal, teinepool on minu kabinet! Jah, siia, tingimata siia! Raamatute taha . . .“

VI.

Sõdmatoast suurde saali wiidub elupõltsi tammist lauda latas lumivalge laudlina. Selle peal asuwad mausroad, wiinad. Laud on üleni täis. Kõige haruldasemad ja kallimad toidu- ja juugiained on keldristest kõik siia kantud. Kindrali ilmuumist wadates istuwad ohwitserid saali nurkasi mööda laiali, aetase juttu, kuulduw tafast naeru.

Wimats astub kindral kabinetist wälja, kus ta mõnda aega puhkawd ja emast korda seadnud.

„Noh, nüüd, herrad, lõbustame endid peale rasket tööd ja wõistawat marssimist ja asume eine juurde, mille eest teie, herrad ohwitserid, nii hoopikalt muretsenud olete,“ ütles kindral lahkelt naeratades ja laua äärde astudes.

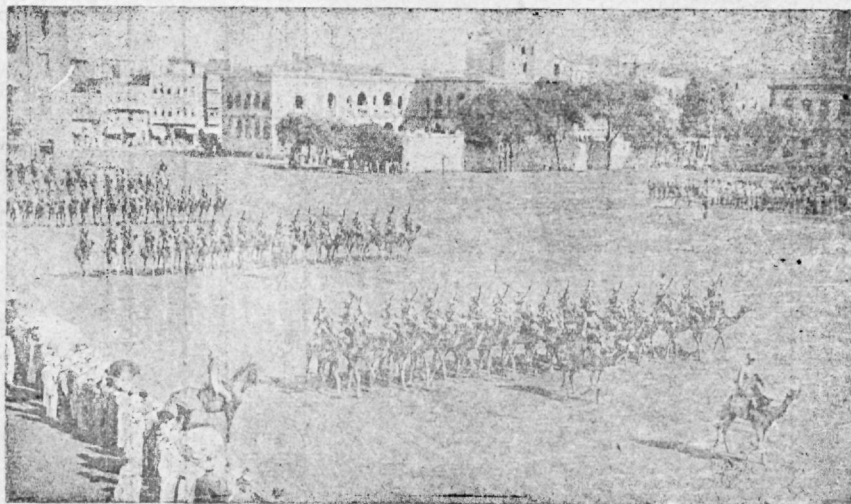
Ärtiselt tõstis raamatutogu toasti tafane kropsatus. Kõid jäid teraselt kuulatama.

„Weel silmapilt . . . Kõid jäi saalis waitseks . . . Minult elekter walgustas endist wiisi wanaaegse loosi waitset saali . . .“

Prantsuie ajalehe „Matini“ kirjasaatja, kes seda loosi peale sakslaste taganemist waatamas käis, kirjutab omas lehes järgmist:

„Ma jõudsin teise korra peale, astusin saali ja jäin jahmatades läwe peale seisatama. Tuba oli Saksa ohwitseriisi peaaegu tungil täis. Naabriruumides olid soldatid saltades, die peal ja ülepea loosis ei olnud neid wähe, kuid imelik! Nad tuletasid wahakujusi muuseumis meelde. Näis nii, nagu oleks neil liigutused, kõnelemine . . . elu . . . ajutisels, filmawilgutis, seisima jäänud. Seal seisab ohwitser, majori pagunitega, tal on suu lahti, nähtawaste on ta midagi jutustanud, tema peaktuulajate nägudele on uudishimu, tahtlemine alles jäänud, kolmanda näolt ei ole weel naljatam naeratus kustunud, seal atna all seisab noor ohwitser ja märgib pliaatiga nagu midagi oma taskuramatuse. Paks kindral on krahwi parajaste lihatusi järele wälja sirutanud. Teised ohwitserid on laua äärde kogunenud, suupistet wõtma walmistades . . .“

Suur Jumal, see on ju surm! Need on ju surnud! Surnukehad! Wali, halastamata saatuse tabas neid ootamata, sel silmapilgul, kus nad lahtumise peale siit ilmaft ei teadnud mõeldagi! Kõle waatepilt, mind lohutas ta weel

Inglise kameel-ratsawägi Kairos läheb Saksa asumaid Afrikas ära wõtma.

enam kui haawatute, surijate ja surnukehadega ülekulwatud lahingumäki . . .

Niiugune on hiljuti ülesleitud uue lõhkeaine — turpeni — mõju.

„S. R.“

Cesti sõjamehe kiri.

I.

Sõjawäljal, 2. okt.

Tulen selle kirjakesega kodumaale teie rahu segama siit kaugeft werewäljalt.

Pragu, mil seda kirjutan, on hommiiku wata enne lahinguhooogu. Mina kirjutan suurtilki ratta najal. Sedajama teewad kõik teised sõjamehed.

Ees on meil waenlase — sakslase — wäe riismed, selja taga Warsawi müürid, ja kahelpool külgede peal wennad-üfamaa-kaitjad. Cilane ja wist ka tänane lahing on enam waenlase tagaajamine kui wastastikune wõitlus, waenlase tuleandmisjed ei ole mitte pealetungiwad, waid enesekaitmise laadi. Kuid siiski on kole küllalt see lahing. Arwan paremaks lahingu koledusteft wõikida. Sealt batareist, kus mina olen, ei ole tänini weel ühtegi surma saanud. Üleela said ühest pommist meie batareis 5 alamwäelist ja üks ohwitser haawata. Cila langes ka üks pomm meile sekka, aga ei teinud muud suuremat kahju, kui haawas üht alamwäelist.

23. sept. tahtis waenlase ratsanikkude salt — arwu poollest 25 meest — meile seljatagant peale langeda, kuid üks ainus meie kuul tõstis nad õhku ja jättis nende waimud jäädawalt õhku. Niiuguseid juhtumisi on siin — isenejest mõista — pahatihiti. Mitu korda on sakslased oma raskemad haawatud maha jätanud saatuse hooleks, kuna kergemad haawatud enamaste ära koristawad.

Seni olen mina 8 lahingust terwelt läbi pääsenud, kuid kas ma sellest lahingust weel õnnelikult pääsen, on teadmata. Palju terwist kõigile.

Jätan teid kõiki seekord jumalaga.

Saan Saast.

Keiserlik Rõrgus Suurwärsstinna
Olga Nikolajewna.
Sõtta kutsutute perekondade abiandmi-
seks asutatud isäralise Petrogradi komi-
tee au-eesistujanna.

Keiserlik Rõrgus Suurwärsstinna
Tatjana Nikolajewna.
Sõjawiletuste all kannatajate abiandmi-
seks asutatud komitee au-eesistujanna.

II.

1. oktoobril.

Nii kui näete, olen veel elus Lähme Austria rajalt ära Saksa rajale. Oleme juba nädal otša teel. Eila õhtul tulime jälle Wenemaa sisse, enne seda aga olime umbes 100 wersta Austria sees. Mõni päew käime 20 wersta, teine päew 2—4 wersta, sest moonawoorid ei jõua eest ära. Kõle liiwane tee. Praegu oleme 26 w. lõunapool Dopoljet ihes männimetšas, ootame moonawoori mööda minewat. Riiud oleme ikka kuurides maganud, ainult tunaeila õffel magasime taewa all, sest moonawoor ei jõudnud üle Sani jõe; magasim sinel selgas, palat õla peal. Poisid tegid tulid ja keetsid kartuleid, wihma sadas ja kange tuul, he nah Borb. Käisim Anopolje külas, seal on ka kõik ära lõhutud, soldatid ise kippetawad leiba ja saia, polnud midagi wõtta, ostsin siiski ühest poest kaks wäikest saiapässi ja jõime juudi juures teed. Seda küla pole, kus majad maha põletatud ei ole, mõnes kohas 10 maja reas waremetes. Tagasiteel leiame ka kõrwanud hobuseid tee ääres maas olewat, on teised nii ära mäsinud. Suurtükki paugud kostawad, saame wist warsti sakslasi näha. Arsti juures olen terwel sõja ajal kõigeft ühe ainfa lorrä käinud, seest oli kangeste haige. Meil on arstideks siin Dr. Wasing ja Dr. Galler Tallinnast. Harilikult keedame kaks korda päewas kartuli pudru palja soolaga, s. o. poisid teewad seda omalt poolt kroonu toidu tõrwa . . .

4. oktoobril.

Praegu olen jälle Austria raja ääres ihes külas, sealt kuus wersta tagasi, kust enamalt kirjutasin, Weikfeli jõe ligidal. Sakslased on teinepool kaldal, lasewad igapäew granatissi üle selle kuuri, kus meie magame. Seisipäew olime Weikfeli jõe ääres sakslaste wastas, sai üsna tubliste lastud. Nad kipuwad siit üle jõe Üks wene lane sai sõrmeft haawata. Igapäew granadid lõhkewad ümberringi . . .

10. oktoobril.

Minewa esmaspäewal asusime Wisla jõe äärde teiste asemele lastekraawidesse. Enne seda olin polgu komanderi juures kirjandjaks polgustaabi ja meie bataljoni wahel siin. Esmine kord anti mulle kottpimedal õöl paber kätte ja kästi roodu wiia. Mina polnud enne seda teed käinud. Hakkasin külast minema, kole muda, tee sawine, jalad kisuwad wägise tagasi, ei ole midagi näha, kas auk wõi klangas. Wihma sadas, sinel sai märjaks ja raskeks, ikka wantsi edasi ja ole hirmus, kas jõuad õigesse kohta. Wiimaks hakkas üle põldude tuli paisuma, ja jõudsin selle järele omaks õnneks just oma roo juurde wälja. Küll oli süda rõõmus sees! Ets meil seal külas olnud ikka parem, õffel magasime lauda lakkas, siin aga magan neljandat ööd mullakraawis; õhtul ja hommikul pimedas toodakse sükla, sest sakslane on teinepool jõe, paistab kui käiwad. Wahest harwa lastakse meie poolt ka mõni pauk piisiga, nemad wastu ei lafe. Hommikul lastsid nad mõne suurtükkipaugu, meie poolt ei lastud, saab näha, mis sellest saab. Ilmad on siin praegu üsna ilusad, oleme mundriwäel, ükswahe olid ilmad palju külmemad, puulehed on muist maha langenud, pöödsad ikka veel rohelisted. Kas Otto ja teised on kirjutanud? Kirjutan mullaaukus oma koti otšas, paremat kohta ei ole . . .

16. oktoobril.

. . . Eila hommikul tulime Wisla äärest ära, täna läksime üle Austria raja, wõib olla, et trehwame täna juba wastamisi. Eila oli kole paha käia, magasime metšas palati all. Õffel on ikka hästi külm, aga mitu meest koos on ikka wähe soojem. Eila ostsin S. külas saia, maksin 30 kop. nael, ja ei olnud enam saada . . .

Terwitades Karl Palm.

* Kirja kirjutajal, kes ise mitu labingut juba läbi teinud, on veel neli wenda tegewas wäetehnikstuses. Kaks wenda teeniwad oma aega, kuna ta ne kabe teise wennaga tagawarawäest teenisustesse kutsuti. S. t.

Talgud.

Suuril asjul suured algud . . .

Meie talus täna talgud:
kõiku woolab talgulisi
päris pakku pilve wiisi;
tuleb külast, tuleb linnast,
puudus pea tuleb pinnast . . .
Kõik nad sibawad me sohu,
unustawad hädaohu;
kõigil midagi on ligi,
sest et töö ei muidu figi:
kellel ader, kellel wikat,
kellel õlal rehad pikad,
kellel sirp ja kellel labi —
igakuks toob meile abi,
et see oleks kobe wõtta,
on, kui lähetsid kõik sõtta;
Igaüks on kuulaw, nägew,
ja siis algab töö mis wägew!

Wikatid wäledalt wälguwad,
sirbid sähwides sälguwad,
kirwed kumpides kajawad,
hargid alet kõik ajawad,
labidad lõputa lahmiwad,
adrad armuta ahmiwad,
käd kärmeste jõuawad,
jalad julgeste jõuawad,
rehad rühmates rabawad,
risu kõik ritta tabawad . . .

Ununenud waew ja wiha:
igas südames on iha
tööd siin lõpul lõpetada,
ümbruskonda õpetada,
kudas tarwis tööd on teha,
enne kui ju tuleb eha,
näidata, et tööl on jõudu,
kui ju osatakse jõudu
tarwitada targa peaga
ja kui mõistetakse heaga
ühel sihil hoida töttes,
ühendada meeled, mõttes!
Igaüks siin teab neist,
et on talle tarwis neist,
sellepärast tööl on edu,
sellepärast waew ja wedu,
nagu igakuks neist näeb,
imeruttu korda läeb . . .

Pärast neid ootab siis piduroog,
pärast neil algab weel piduhoog;
kahaneb kontidest päewane rutt,
kostab kõwa ja kõmisew jutt.
Wanad istuwad wanade seas,
noored kõik lasewad tantisu reas,
igal ühel neist rinnas on lill —
wiilul see wiiksub ja piiksub ka pill...
Töö on tehtud kõik kõega —
päew peab lõbuga lõppema!

R. Põld.

Mäss Afrikas.

Walitsufetruu Inglise wäesalt waritseb mäsajaid heas peidukohas. Sala-kuulajate läbi sai mäsajate juht De Wet sellest teada. Ta kogus kõik oma mehed kokku ja piiras inglased ootamata sisse. Teltis hirmus wõitlus filmi filmi wastu, hantmas hamba wastu. Pooltundi ägedat lahingut, ja mäsajad löödi suurte kaotustega taganema.

Saksa ohwitserid omakeskil.

„Keiser käsiskis kuu aja pärast Pariisis olla, ja, Donnerwetter, mina olen ka seal!“

„Kuu ajaga mõttled Pariisi ära wõtwat?“

„Mis jaoks? Ma annan ennast lihtsalt wangi.“

*

Sõtta minnes.

„Uga eht sakslased teewad mulle otfa peale?!“

„Dige mul asjameest! Ega sa kirik wõi mälestusefannas ole?“

Inglise mängupolkude ülewaatus.

Wankuwal troonil.

Woldemar Urbani roman wabastamise sõjast.

(11. järg)

„Ma pean minema, jumalaga, mu laps,“ jattas prefekt waljemine edasi. „Ole ometi waiw ja tark. Ma sõidan ju ainult tui paleeni. Astu wälja palkoni peale. Seal wõid oma filmadega paleeni näha, ja näed, et ma kahe minutiga seal olen.“

„Ja —“

„Ole rahul. Ja — ära unusta hertsogi, Beatrice. Kuuled sa? Jumalaga.“

Oli kõige wiimase aeg. Prefekt ei tohtinud oma peale oodata lasta. Ruttu astus ta trepist alla, mille ees tema lahtine tõld seisis. Üsna selle kõrwal seisis auwaht piisfiga. Mõned uudishimulikud astusid lähemale, kui prefekt paraadi mundris kojauksest ilmus ja tõlda astus.

Braegu tahtis ta istuda ja löi filmad weel korra ülesse palkoni poole, kus Beatricet arwas leidwat, kui äkitselt üks mees tugewa hüppega tõlla jalaraua peale kargas ja odaga tema poole jähmas.

„Surma rahwa äraandjale!“ kuulis ta seda meele läbi hammaste pomisewat.

Prefekt kargas ruttu tagasi ja jõudis weel kae kaitsemiseks ette sirutada. Selsamal filmapilgul nägi ta ka juba, kudas tema elu kallale kippujal selja tagant finni rabati ja ta uulitsale maha tõmmati. Küll wehtis ta weel nagu pöörane oma pusi ringi. Ka kuulis prefekt kudas mõrtsukas oma finni tabajat nähes tuliwihaselt temale karjus: „Mis? Sina? Oled sa hull? Lase lahti!“

Uga see wäike, pisut küürakas mees hoidis finni. Silmapilk kargasid ta soldat ja mõned politseinikud

abiks — erainimestest ei ükski. Prefekt nägi seda ärewusest hoolimata. Erainimestest ei liigutanud ükski kätt et temale abiks tulla. Mõned ifegi astusid — kas argtuse pärast wõi targu — tagasi ja katsusid tasakesi minema saada. See kõik sündis waewalt weerand minuti jooksul.

Wali karjatus kostis palkonilt alla. Prefekt seisis itka weel püsti, aga parem käewars, kust munder kaitki oli, jooksis werd. Saaw ei wõinud süiski kardetaw olla. Ta ei tundnud sellest midagi muud, kui sooja-niisket, kleepiwat tundmust küünarnuki ümbruses.

„Olge ilma mureta, herra prefekt. Meie oleme siin, teile ei tee keski midagi!“ hüüdis nüüd see wäike, küürakas mees, kes tema elu kallale kippuja kõigepealt finni tabanud, maha wisanud ja abiks tõttanud politseinikkude hooleks andnud oli.

„Kes teie olete?“ küsis prefekt.

„Eaddeo Massaccio, ehtsellents, salapolitseinik. See pois äratas juba ammu umbusaldust. Ma pean teda juba ammu filmas.“

„Roerapoeg! Kelm! Sa pole seda wäärt, et inimene su peale waataks!“ karjus temale Felice, keda praegu ära wiidi, weel eemalt järele. Ta oleks

Zauldes asub meie ratjawägi ärawõetud linna.

igatahes veel rohkem õelnud, kui politseinikud teda mitte ära wedanud poleks.

„Teie tunnete seda meest?“ päris prefekt edasi.

„Ei, herra prefekt, kõige rohkem olen teda — korda kolm näinud. Ta tegi ennast oma vihaste sajatamiste ja terawate sõnade läbi kahtlaseks. Mis ta nimi on, ei tea ma.“

„Noh, külap seda teada saame. Kõigepealt võtke minu tänu vastu, Massaccio. Ma tahan teie ennastalgawat tegu meeles pidada. Kus teie elate?“

„Mendragone platsil, nummer tats, ettsellents.“

„Ma lasen teid veel täna kutsuda. Esiotsa aga olge nii head, minge kuniinga paleesse wahi peal olewa adjutanti juurde ja teatage temale, mis juhtunud on. Ütelge temale, et ma kohe majesteedi juurde ilmun, niipea kui minu haaw kinni seotud on.“

„Ma lendan, ettsellents, ma lendan!“ wastas don Taddeo, kellel muidugi midagi soowitawam ei wõinud olla, kui niisugune ülesanne. Tema õnnel oli täna nähtawaste hea tuju. Kuni majesteedi eluruumideni tohtis ta oma kangelasteost teatada. Et ta aumärgi saab, see oli kindel — muidugi antakse peale selle veel muud taju. Mis siis veel tuleb ja mis waesest Taddeost kõik veel saada võib, eks seda näe. Aga mis Felicest saab? Tükk ohe-likku, ja asi nudi!

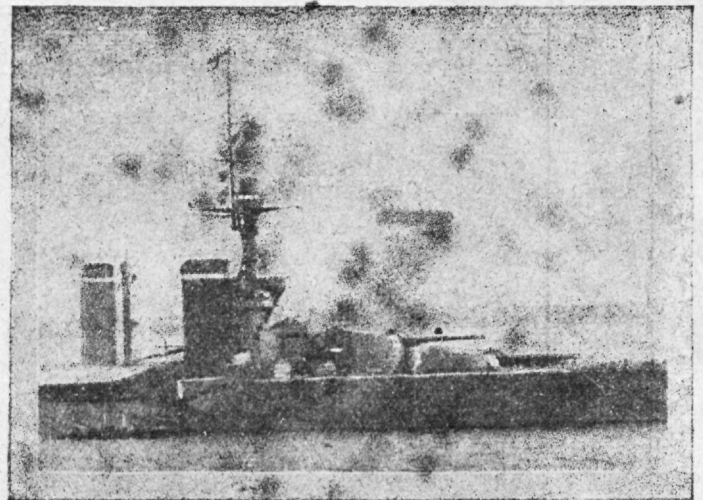
Wahepeal tulid nüüd igast küljest teenrid, kes aidata tahtsid, sest nad arwastid prefekti vähemalt poolfurnud olewat. Uudishimulikud kogunesid ukse alla ja tungisid lähemale, et näha, kudas weri woolas, wõi et ometi vähemalt teada saada, mis siin õieti juhtunud on.

Just sel filmapilgul, kui prefekt ringi pööras, et trepist jälle ülesse minna — ta ei tundnud ennast sugugi haiglase wõi nõrga olewat — tuli Beatrice trepist alla tormates, surmahirm taunidel, muidu nii rahulikkudel näojoontel.

Prefekt naeris pisut summitult. „Ei ole midagi, Beatrice,“ hüüdis ta tütrele vastu, „rahusta ennast, ei ole midagi. Sa näed ju ise, kui sa hirmu

Marjelles. Satja jalatallajad tabati kinni.

Sõjalaewats ümber muudetud Satja kaubalaew.

pärast pimedats pole läinud, et ma veel furnud pole.“

„Sa jooksed werd!“ kiljatas Beatrice ja haaras tema käe järele.

„See paar tilka werd — mis sellest?“ wastas prefekt ennast naeratama sundides.

Salajas aga rehtendas ta endamisi juba wälja, kui erakorralikult parajal ajal see juhtumine tulnud, ja kui palju need paar tilka werd temal wäärt olid. Muidugi sünnitas see temale suurt hingewalu, et nägema oli pidanud, et Neapoli kodanikud, kelle eest ta muretses ja kannatas, kelle eest ta õdd kui päewad töötas, tema elu kallale kippumise puhul kõrwale põikasid, koguni eht veel kahtlesid, et hoop luhta läks. Ta tundis oma Neapoli elanikka ja teadis, mis seesugune leigus tähendab. Ta nägi selgeste, et temale surma soowiti, teda rahwa ära-andjaks peeti. Teiselt poolt oli see aga tale jälle kaitseks selle vastu, et teda kuniinga kijas rahwa-meheks ei peetaks.

Kui arst tuli, selgus, et haaw tähtsusetu ja täielikult hädaohuta on. Nuga oli Taddeo wahel-segamise läbi sihiit kõrwale läinud ja ainult kahe tolli pikkuse kriimustuse tõmbanud. Sellest hoolimata lasi prefekt omal käe hästi filmatorikawa sidea-mega kinni mähida. Ja kui ta kuniinga palee ees tõllast wälja astus, tegi ta ennast hästi wäsimuks ja jõuetuks. Otskuni poolfurnud tuigerdas ta kahe teenri saatel trepist ülesse.

7.

Felice oli seda kõik omale hoopis teisite ette kujutanud. Don Taddeo oli temale ette wadistanud, et ta ainult filmakirjaks nii tahab teha, nagu tahaks ta Felicet kinni püüda, jelle wigurdamisega muretsewat ta temale paremat wõimalust põgenemiseks.

Saawatud sõjamehed Sfarstkofelsti laatsfaretis.

Matt Kaarli p. Needing, Walga kreisist, Sooru wallast (X). 13. augustil Soldau lahingus Saksaa kuul paremast käest läbi tunginud. Saaw on nüüd küll finni kaswanud, aga käsi itka veel wõimetu, wiitib sellepärast ajuti nõrgajõuliste komandus. Wahepeal kirjutamise pahema käega hästi ära õppinud.

Selle asemel oli nüüd Taddeo teda päris tõeste finni pidanud. Mis siis sündinud, kui elu kallale kippumine nurja läinud, ei teadnud Felice ise enam. Meeletus wihas Taddeo äraandmise üle oli ta noaga ringi wehkinud, kuni ta täieste finni seoti. Oigele arusaamisele jõudis ta alles siis, kui teda nelja politseiniku ja hulga uudishimulikkude saatel, kes kõik tema lähedale tungisid ja imestawate, hirmunud filmadega tema otša põrnitsesid, otskui oleks ta mõni metselajas wõi kodukäija, Toledo uulitsat mööda edasi weeti, õigimine, lohistati.

Waewalt kolmekümne sammu kauguselt liikus see imelik rongikäik Machiavelli poest mööda. Asunta pidi teda nii siis nägema — niisuguses seisukorras! Tema riided olid lõhki kärjastatud ja sopased, käed selja taha finni seotud, parem põsk üles turfunud ja werine, arwatawaste uulitsakiwide peale kukkumise tagajärjel — nii weeti teda Asuntast mööda!

Ta ei näinud küll Asuntat, ei tahtnudki näha, häbi pärast ei julgenud ta filmigi üles tõsta, aga neiu pidi teda ometi kui terve selle inetu etenduse keskpunkti, kui kõikide uudishimulikkude märgilauda, nägema.

Toledo uulitsalt sisse keerates kukkus ta, sest et uulits seal aukline oli ja politseinikud teda ülisuure kiirusega edasi tõukasid. Kuna tal käed selja taha seotud olid, ja ta neid kukkumisel näo kaitsmaks ette sirutada ei saanud, siis prantsatas ta otskokohe näoga wastu kõwasti uulitsakiwa. Sealjuures said tal hambad wigastatud. Weri purskas suust ja minast. Wäewõimuga ja toore halastamatusega rebiti ta kraetpidi jälle ülesse, kusjuures ka hoopide ja tõugetega kisti ei oldud.

Rudas oli see kõik siis nii kiirelt tulnud? päris ta eneselt oma pooluimastuses. Oli ta teeröwөл? Mis-

pärast see toores ümberkäimine, see uudishimulikkude ärewus tema ümber, otskui oleks ta mõni hirmus elukas.

Wifut rahu sai ta ja täelikule arusaamisele ärkas ta alles siis, kui ta wiimaks ühte wäiksesse, pimedasse wangikongi tõugati. Siin heitis ta surmani wäsinult nari peale ja nuttis oma kõige libedamaid pisaraid.

See oli siis wahwa teo ta fu Neapolis? See oli rahwa päästja ots? Nähtawaste oli teda kõige salakawalamal, inetumal wiisil tüsstatud. See wäike küürakas waim, kelle nimegi ta ei teadnud, oli teda, mine tea mispärast, ninapidi wedanud. Meeletu wiha wõttis Felice üle wõimust, kui oma „abimehe“ peale mõttes. Oma kätega oleks ta tema ära kägistanud, kui ta praegu tema ees oleks olnud ja tema käed köitmata oleksid.

Ja mis nüüd? Mis saab nüüd temast? Pandakse ta sunnitööle wõi antakse kohe timuka kätte? Ja Asunta? Ja wäiksed õed ja wennad?

Tal ei olnud ka aega kaua oma tulewiku üle järele mõelda. Ei olnud veel poolttundigi mööda läinud, kui üks jälle lahti läks ja ta möögameeste saatel kohtuuriija ette wiidi.

Kui kohtuuriija Felice ülekuulamise protokollidega prefekti kabinetti astus, oli hertsog di San Baltosa parajaste seal ja awaldas oma kõige elawamat rõõmu selle üle, et Romano mõrtsuka käest nii õnnelikult pääsenud oli.

„See on taewa poole kisendaw!“ hüüdis ta. „See koer on surma ära teeninud, herra prefekt, wõi wähemalt eluaegse sunnitöö! Riik, kuningas, terve maailm on teile seda wõlgu. Teie peate seda nõudma, iseoma julgeoleku pärast peate seda nõudma. See peab teistele õpetuseks olema!“ (Sürgneb.)

Ratsawäe Lahing.

Wäljamõtted ratsawäe ohwitseri kirjast.

„Seni olen täieste terve, kuigi juba paarikümnes teftmises ja tuues suures lahingus olen olnud.

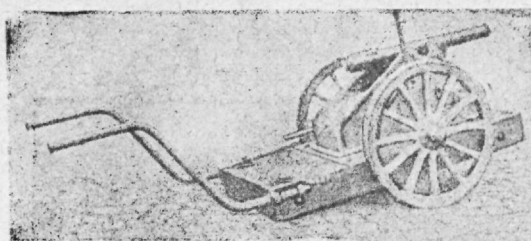
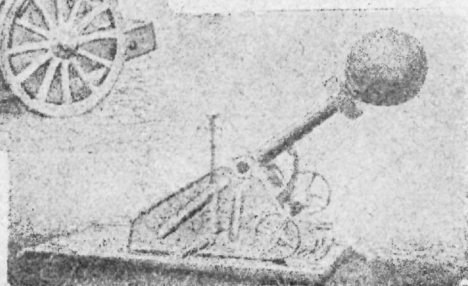
8. oktobril oli tõsine lahing: ratsawäe tormijooks! Austraalaste poolt 14—15 eskadroni (dragunid, ulanid ja husarid), kuna aga meie poolt ainult 7 eskadroni oli!! Meie postu oli kõigest 2 eskadroni ja minu wäesalk, ja meie tungimine neil parema tiirva ja seljataguse kallale. Raiusime meeletult; see oli pörgu, milles omad ja wastased segamine läksid; ühe Austria majori tõstmine piikide otja ülesse!! Piigid otjustasid lahingu. Austraalsed kihutasid metsja poole ja meie ajasime neid taga, siis aga, kui meid tagaajamisest ära kutsuti, awati kuulipildujate tuli. Kõrkupõrkamise paigale jäi neid vähemalt 600 meest, sest pärast saime teateid, et neid nii palju maha maetud oli. Nende eskadroni purustades, tormas meie komander 2. eskadroniga nende batারেide kallale; 2. eskadroni järele kihutas meie 1. eskadron ja wõtsime 8 suurtükki (2 batareit) ja laengukastid ära. Suurtükimehed raiuti osalt maha, osalt põgenesid metsja, sest nad seisid metsja äärel, ja hakkasid sealt rewolvritest lastma. Suurtükidele rakendasime endi hobused ette ja wiisime nad wiikstades ja huilates endi seifukohtadele.

Lahing wälitas umbes 2½ tundi. Meie 2 batareit ja kuulipildujad lastsid ülihästi ja kergendasid meie wõitu suu-

repäraliselt. Jah, unustasin ütlemata, et ennemalt nende jalawäe purustasime, kuid neid oli wähe. Nende ratjanitubel on kiivrid peas ja kaitsekiibid mundri all, nii et raiuda ja torgata hirmus raske on, kuid selle peale waatamata nägin ma hirmsaid hoopisi!!

10. oktobril saadeti mind austraalaste selja taha raudtee liini õhku lastma ja täitsin selle ülesande täieste rahuloldawalt, kuigi teel sinna kahe Austria eskadroni peale juhtusin. Raudteed tuli waenlase kaunis tugewa tule all õhku lasta, kuuld plaksatasid ümberingi wastu kiwa tubliste ja tagasteel pörfasin jalawäega lottu. Jõudsin wiis plahwatust toime panna, raudteed 1½ wersta pikkuselt ära rikkudes.

Tunaeila wõttis meie diwisjon taganewa Austria korpusje moonawoori ära; ühes moonawooriga langesid meile ta raskeid suurtükid, lastemoon ja padrunid jaagiks. Ja mis jeal moonawooris kõik ei olnud! Seal oli teed, suhkurt, kohwi, konserwisi, suhkariisi ja kõiksugu muud sõja tarbeasju. Moonawoori suuruselt wõid eht selle järele aimduft saada, kui ütlen, et ta 3—4 wersta pikk oli. Kui meie lähimesime, kihutas ta täie hooga maanteed mööda edasi, kui aga suurtükivägi, kuulipildujad ja hooste seljast maha astunud eskadronid temale tuld hakkasid andma, misfugune kole jurmahirm seal siis tekkis! Siis juba tormasid nende peale ratsawäe osad. Wangi wõtsime umbes 300 meest, kui mitte rohkem, kuid kaugeft juurem oja austraalasi sai itkagi metsja putkata . . .“

Walmis edasi
wedamiseks.

Lastewalmis.

Suurtüki —
härjapõlvil.

Hobuste-asi.

Muidu laste asjad alati
on ju itka kõige toredamad,
tuid nüüd näha saab siin selgesti,
taludes nad vähemalt on — lamad!

Sa ei usu? Waata hobuseid!
Mõistate neid saadi üsna wähe,
oh nii wähe, wähe oli neid.
tellel sündsid päitjed pähe!

Uga taludes — see ime, eks? —
oli palju neid, kus ruun, kus mära,
ja kõik wõeti sõjahobusteks
laste näpunäitel ära!

Utle weel, et mõisad käiwad ees!
Talupojad on kõik rikkad onud,
neil ju täitub seiswad tallides,
aga mõisal ainult kromid, krouid!

Dhata Ott.

Meie pilt siin kujutab Kruppi hiljutist ülesleidust: põimide pildumiseks walmistatud suurtükki. See uus suurtükk on tähtsaks abiristats tormijooksul kindluse peale ja kindluse piiramisel, ja niihästi Lüttschi kui ka Namuri pommitamisel olid lastel need suurtükid tarwitusel. Kuna harilikud suurtükid väga rased ja nende ühest paigast teise wadamine väga tülikas, sagedaste ka wõimata on, on need wäiksed suurtükid selles mõttes täieste asjakohased. Nad on kerged ja sellepärast ka hõlpsad ühest kohast teise wadada, halbade teedest ja kitsastest kraawidest hoolimata.

Wälkmise poolest on see suurtükk hoopis teistsugune, nagu harilikult näinud oleme. Suur ja õhulise festaga pomm ei tõi siin mitte toru sees, waid asub toru otsas. Pommi külges on wars ja see wars on toru sees. Lastes aga lähed wars lohe pommi küljest lahti ja langeb suurtükki äärde maha.

Pomm ise ei lenda üli suure hooga nagu harilikult suurtükki kuul, kuid tema mõju on wõrdlemisi märksa suurem, sest et ta hirmus kange lõhkeainega ja lämmastawate gaasidega on täidetud. Sihile jõudes lõhkeb pomm ja gaasid lagunevad kaugele laiali, inimesi ja loomasi surmates.

Lastewalmis seadmiseks wõetakse suurtükki rataste pealt ära ja kaewatakse pisut maa sisse, et ta lastmisel kiiga palju tagasi ei jookset.

Korraga... näitab nagu halats korraga müristama ja wätku fahwatama. Lähedal olewa metsatuka tagant läigiwad tuu kahwatul paistel kiwirid ja piisistikud... Kuulid lendawad wihisedes üle magajate peade...

Ugab meeleheitlik tormamine, karjumine. Igauks püüab oma piissi pihku haarata.

Hans fargas ehmatanult piissi ja waatas ringi. Metsatuka tagant kõlas kõrwulufustaw pragin ja wihisedes lendasid kuulid yansu kõrwa äärest mööda.

Uhe hüppega haaras ta piissi kõwaste pihku ja tormas seltsimeeste juurde, kes ennast juba lahinguwalmis olid seadnud.

Baugud läksid itka tihemaks, kuulid ainult üks kõrwulufustaw pragin...

Kaugel sõjawäljal.

Hans keerutas ennast kõwemine oma weest läbi ligunenud sineli sisse ja toetas wäsinud pea piisipära peale. Ümberringi oli kõik waitne, kuulid ainult wahijoldati tasane, ühesugune edasi-tagasi sammumine ja wäsinud ifamaataitsjate kõwad norstamisjed.

Oh! oli niiske, wilu, kuid Hans tundis enesel märja sineli sees siiski nii hea olewat, nagu lamats ta todus kõetud ahju wastas. Wiimaste päewade lõpmata wihmad, siigijefed wilud tuuled ja uneta ööd olid ta noore leha nii ära kurnanud. Kudas ta kahjates, et sooje jollifi ja wilaifeid lindakid kaasa ei wõtnud, mis ema kaasa oli pakitud. Kui hea oleks nüüd midagi kuiwa märja ihu ümber panna...

Ta läbi puitus nagu tahmata põuetasku wastu, kus armia ema hiljuti saadud kiri seisis. Ja nagu udu feest tõusis see kortsumud palgedega, piisar filmis, armas nagu ta silme ette. Kui armas see nagu talle nüüd oli... Nüüd alles tundis ta, mis see tähendab, mitte oma ema juures olla, nüüd alles tundis ta, kui armas ja tallis ema temale on... Mis teeb ta praegu? On ta illepea weel elus?...

Hans keeratas ennast teise külje peale ja pigistas kirja weel kõwemine oma tuksuwa sildame wastu... Selge piisar langes pikkamisi ta sineliwoolide wahle...

Kõik on waitne... Kuu walgustab kahwatult neid halhi kogusi, kes istetse kõrwal märja maa peal wäsinust puhkawad, ja wahijoldati ühetasaselt liikumat fogu, kes nagu magades edasi-tagasi sammub...

„Alles hiljuti asustite siia, ja juba jälle tahate siit ilusast korterist wälja kolida?“

„Jah, majaperenaine ei ole mulle sugugi meele järele.“

„Mis tal siis wiga on?“

„Muid wihastab, tead sa, hirmfaste tema Saksa wiifi akuraat“ olek.“

„Milles see siis ennast awal dab?“

„Uuritaha nõuab alati täpipealt?“

Hundilugu.

Küll oliwad foredad asjad need!...
 Wiljandis wihuri teha teed,
 trahwiti mehi ja pandi aresti,
 terwed wallad tõmmati mesti —
 teegi ei teadnud öelda: mispärast
 ja miks maailm täis oli käreft.
 Lõppude lõpuks kuid selgus fahi —
 see oli lihtsalt ju — Saksa ahi:
 Hundi oodatud wõdrad need,
 fellele tarwis läts laia teed,
 teed, mis kōwa ja sirge ja sile,
 mille peal sõita on wirge ja wile,
 et sealt läbi saaks kõrgem faks,
 talle kaafas on — 42!

Waat, mispärast jeal oldi wali
 ja miks polnud see sugugi nali...
 Onnets weel märgati õigel aal,
 mis sugune kord on siin meie maal:
 kohused täida ja maksud õil maksa,
 üleplats üffinda pea — saksa!

Dhata Ott.

Jaapanlased wõtawad Tsin-dao wiimase kantši tormijooksul ära.

Kuupaistel hülgawad kiwrid itka lähinesid...
 „Ha штыки!“ kõlas korraga mürisew hiille. Hans haaras piisipärast kõwaste kinni ja pigistas ema kirja kõwaste oma lainetawa rinna wastu...

„Edasi! Maha wereimejad!“
 Mürisewate hiilhetega tõrmasid nad otse lätkiwate kiwrite otta...

Algas äge lahing. Piisipantusi ei olnud peaaegu sugugi tuunda. Wiltsid ainult piisistitud ja kuulufid röökimised, karjatused, ergutuse hüüded.

Hans töötas wifalt. Kõigest jõust wirutas ta piisipäraga lätkiwaid kiwreid ja sirutas nii mõnegi sakslase maha. Ta siidames tees õiglase wiha nende piinajate wastu, kes teda oma wõimu all olid pidanud ja tema esivanemaid aastasadasi piitsa all hoidnud. Nüüd oli lättematsumise tund kätte jõudnud, kõige pühim tund...

Korruga läis wiha wärim Hansu kehast läbi: mõni samm temast eemal seisis Saksa ohwitser ja, toorelt naerdes, sõrkis ta oma werest nõretawa mõdgaga Wene soldati haawatut teha...

Weri tungis Hansule pähe. Ühe hüppega oli ta alatu mõrtsuka juures ja wirutas sellele kõigest jõust piisipäraga wastu pead. Kõlas nõrk karjatus, weri tungis ohwitseri — mõrtsuka lõhkise kiwri alt palgedele ja wihase oigamisega langes ta maha...

Hans naeratas — kuid sel filmapilgul tundis ta põletawat walu oma pahemas jalas, ta filmade ees läks õil mustats, terve teha jäi imelikult nõrgaks ja ema kirja hellaste, nagu kallistades, rinna wastu pigistades langes ta hääletult maha...

Ta kõrwas kumifid ainult weel selfimeeste wõidurikas „hurra!“ ja harwad piiside paugud...

Oli pime, kui tõttis, kui Hans oma uimastusest ärkas. Pilwed olid kuu kahwatanud palge sootuks oma alla matnud, ainult tujagilt pilwe wähest wõlts mõni üffil tähele...

Hans katsus ringi waadata, kuid ta filmad ei suutnud midagi läbi pimeduse näha. Kuid ta hing tundis, et ta tujagil hirmsas kohas wiibib.

Järsku — Hans jäi kuulatama — päris ta ligidal kuulufid tasefjed oigamisef ja tumedad soigumifjed. Walu peale waatamata, mis haawatud jalg iga liigutuse juures sünnitas, roomas ta siiski ettewaatlikult sinna poole. Natuluse aja pärast oli ta juba oigaja juures. Hans tufatas — see oli juft seefama ohwitser, teda tema tooruje pärast kartetanud.

Mipalju kui Hans wõts näha, joolfis weri sorinal ohwitseri kiwri alt mõõda ta palgeid alla. Hans wõttis ettewaatlikult haawatu kiwri peast ära ja — suure waewaga suutis ta ennast hoida, et mitte pikali langeda. Ta tundis seda ohwitseri! Ta tundis seda toorest, halastamata nägu, mida ta pimedus warjata ei suutnud. See oli — tema koduküla mõisniku poeg. Hansu siidant täitis kirjeldamata wiha. See oli see, kes oma tergemeelsusega palju küllaelanikka õnnetuks oli teinud, see oli see, kes tema ema kohast ilma oli jätnud ja jaunaurfikusse elama pannud! Ja nüüd lamas ta wõlmetult siin wõitlusewäljal maas. Saatuse ife maksis talle ta tegude eest kätte...

Hans seisis tükk aega kiwistanult oma ohwri juures põlwili maas. Saatuse teed olid neid siin kokku juhatanud, kaugel kodumaalt... Hansu siidant täitis rööm, kuid inimlikud tundmused ei olnud taft weel lahunud. Nuttu tõmbas ta oma pluusa nõõbid eest lahti, rebis särki küljest tüki ära, pühkis haawatu pea wereft puhtaks ja katsus kiudas wõimalik werejooksu seisma panna, oma walu tähele panemata, mis ta jalg siinnitas.

Haawatu liigutas, õi filmad lahti, ja tasane hiille tuli üle ta kahwatanud huulte kuuldawale. Ta läsi nagu kotas midagi külse peal, tegi ühe rutulise liigutuse... kais hele pauf... pilkaw naer kõlas kohutawalt läbi waitse õhu.

Hans tundis hirmust walu rinnas. Ta siidant täitis sel filmapilgul niisugune wiha, mida ta ital polnud tundnud. Hirmsa kihaga tõstis ta oma rusika ja lastis kõigest jõust alatu mõrtsuka pähe luffkida. Siis langes ta tumeda oigamisega tagaspidi maha...

Riits.

Rütid omafestil.

„Noh, kudaw on, kas walmistad?“

„Mis jaoks?“

„Aga esimese lumega jahile minna?“

„Mis pagana jahipidamine nüüd wõi... pole midagi huwitawat.“

„Kudaw nii?“

„Pole „karakat“ õhti, mis sa muidu küllmetad.“

„Dardanellid“ kinni!

Benelane: „Noh, Mohamed Allahowitsh, loe kätku oma wiimane „Salem aleikum“ ära, ja ma pigistan su „dardanellid“ jäädawalt kinni!“

Metsawennad.

F. Ergin.

Kändude ja mätaste wahelt, üle maha raiutud hiigla-puude tüwede hiilafid nad maha põletatud küladest ja peredest mädasoos ja laugastega piiratud läbipääsemata metsa tihnikusse.

Siin lagunenud jahimaja ääres, wana tamme all arutafid nad oma asju ja wõtsid siit hulljulgeid kallaletungimisi ette.

Neid tundsid kõik ja warjasid kõik, ja nad teadsid kõik, ja häwitafid waenlast, kus aga iganes wõisid.

Neid oli just kuuskümmend hinge.

Kuuskümmend „metsawenda“.

Iga kord kui waenlane naabruse hiilades rüüstas ja rüwetas — ilmusid metsawennad ja tasufid kätte.

Siis kadufid suured ja wäikesed wäeosad, häwitati moonawoorid ja wäesalgad, ja waenlased sattufid koleda hirmu surwe alla.

Metsawennad olid tabamatad ja nad kadufid niisama ruttu kui ilmunud olid.

Alati nähti nende ees kõrget wanamehe kogu, pikkade hallide wurrudega.

Ja kohutawat hirmu tundes jutustafid sakslased hirmsast Jan'ist, metsawendade pealikust.

Musta kaarena wenis kõrgele taewa alla kurja kuulutaw suitsufusamm. Arewad hädakella löögid lõikasid läbi oru tummalt waitusest.

Werpunane päike weeres metsa taha looja. Tema wiimased kiired wirwendafid jõe mustjatel lainetel ja kadufid.

Nelja lähines jõe äärde ratsa-wahijalk. Terawate orkidega kiwrid tunnistasid nad sakslasteks. Neid oli ligi poolteist sada ühes ohwitseriga.

Tulid hooste seljast maha ja wiisid hobused jõe äärde jooma. Jõe kaldalt konnaoside seest leidufid soldatid wana talupoja, rebufid ta wälja ja andufid kuklasje, wedufid ohwit-

seri juurde, kes sel ajal fillapalgi peal istus ja sigarit suitsetas.

„Kes ja oled?“ küsis ohwitser tõlgi läbi.

„Jatšöl.“

„Mis ja siin teed?“

„Peitsin teie eest ära.“

„Kus kasafad on?“

„Sommitul lätsid waat' sinna.“ Wanamees näitas metfasi eemale teise külge.

„Kui palju neid oli?“

„Mitte wäga palju.“

„Aga jalawäge oli?“

„Ka jalawägi oli.“

„Palsu?“

„Palsu! Salk salga järele — arwasin juba, et lõppu ei tulegi.“

„Aga kila siin lähedal on?“

„On. Kohe siin metfa taga.“

„Kas teed tunnend?“

„Miks ma ei peaks tundma.“

„Siis juhi meid sinna. — Ja filmas pidada seda Poola toera! Kui wähegi midagi juhtub, kuul pähe! Hooste selga!“ käsutas ohwitser.

Wäesalk seadis ennast korda ja liikus metsa poole.

Wanameest aeti ees.

Metsas oli peaaegu päris pime.

Tundus mulla, sambla, seente häisi...

Siikumata, tilhi, waitne... Ainult wilunud film wõis saja-aastaste metfahiitlaste tüwede taga üksikuid warjusi wargi hiilamas näha.

Ei kõppu... ei kahku...

Tee ääres peatati.

„Siin!“ sojistas teegi. „Siit lähewad läbi! Siit!“

Ettewaatlilikult piilus hall wanamees tee peale wälja.

Wshehimbifsi Jan!

Nagu tiiger küürutas Jan puu taha ja luuras saaki.

Ja see oli juba ligidal.

See sõitsid kaks dragunit, pütsid põigite üle sadula, jammu kolmkümmend nende taga wäesalk, wanameest ees ajades.

„Noh kas on weel kaugel?“ küsis ohwitser.

„Pärale jõudsime...“ wastas wanamees, ja kargas korraga nagu oraw üle kraawi ja kadus puude wahel. Ühtlasi ratsatas mõlemilt poolt tee kõrvalt kogupaut ja helises kajana kaugele.

Sakslaste äärmised read prantsatafid maha.

Täbar lugu.

„Bagan sellest aru saab! Sööt on küll üliwärske ja pealtnäha maitsem, aga peale wana poolsurnud Türgi roti ei taha enam ükski puurt minna!“

Ratsanikkudest wabats saanud hobused tormasid metja mööda laiali.

Teine kogupaut, ja weel kolmkümmend meest langesid sabulast.

Roostid haawatute oigamised.

Rohmetanud sakslased jooksid humikusse.

Rogupaugud aga käisid wahetpidamata, waenlasti ifta rohkem ja rohkem häwitades.

Wiimaks tuli sakslastel märkus pähe. Nad kargasid hooste seljast ja tormasid paljaste möökadega metja.

Ulgas wõitlus filmi filmi wastu.

Meisawennad taganesid rahulikult, walustaste hammustades, ja waenlase read sulasid.

Ulitfelt kaswas Sassa ohwitseri ette nagu maa seest hirmsa Jani kogu.

Sakslane lastis tema peale, kuid kuul läks mööda, aga Jani piisipära wajus ohwitseri kiwri peale, purustas selle ja lõhestas pealuu.

Rõgijedes langes sakslane.

Weripunane kuma tertis poolesse taewasse.

Oli walge kui päewa ajal ja hiiglapuud wangutasid wihajelt latwu ja mihijesid.

Kolimisel.

Keiser ja duetond on Wienist ärasõitmiseks täielikult walmis. (Ajalehtedest.)

Kepi najale toetades sammub Franz Josef oma kabinetis ja waatab järele kudas tema reijukohwrid kinni pakitakse.

„Selles on kõik tema, wa' Willu, süüdlane. Koh, kuhu ma nüüd lähen? Wõib olla, et ei ole rongisigi enam,“ toriseb elatanud keiser.

„Majesteet, kas need sokid ka panen?“ küsib teener, ärapeetud ja mitmest kohast juba nõelutud sokipaari Franz Josefite näidates.

„Pane, pane! Jumal teab, kas mul paremaid sokki enam leidubki!“

„Teie, majesteet, ärge kurwastage. Kui waja on, annan omad. Mul on kaks paari uusi sokki. Naine kinkis sünnipäewaks.“

„Täna, täna! Oh, üle löi mind see Willu. Jäta kiitis: „sinna lähen, ja selle riigi wõidan ära. Terwe Europa wõtan filmapilt ära. Minu käes käib see kähku.“ Aga mis nüüd wälja tuli?“

„On üks wa' lehtenpüks, armastas alati küdelda, majesteet. Teil poleks matsnud teda kuulata. Ednade peale on ta meister küll!“

„Oh, kus pagan temaga! Minul, wanal inimesel, oleks nüüd mõnuis soojas nurkas istuda, selle asemel aga pean iseoma pealinnast ära põgenema.“

„See on tõsi, majesteet,“ kinnitas teener.

„Aga mis räägivad minu kallid rahwad? Sina ju käib wäljas ja kuuled.“

„Mis neil rääkida, paraku, on? Nad loewad ju niisama ka ajalehti, ja need waletawad niisama nagu Willem. Esiteks kirjutati, et Moskwa peale lähme, kord jälle, et Petrograd ammu juba wõetud, aga nüüd tuleb wälja, et lugu koguni nii pole. Nää, Galitsiagi oleme juba kaotanud...“

„Kas tõeste? Ma ajalehti ju ei loe. Silmad ei seleta enam hästi ja pole ka juurt huwitust. Aga, kuule, kuhu me nüüd sõidame?“

„Salzburgisse!“

„So, so. Aga kas seal wenelasi ei ole?“

„Aga Jumal neid teab! Ajalehed kirjutawad, et weel ei ole.“

„Ole dige wa' kallid, kuula telefoni kaudu järele. Ah jah, kus mu maafaart on? Ma tahan waadata, mis mul järele jäänud on.“

„Ma pakkisin selle juba sisse. Ta on üsna wäikseks jäänud ja läbi wettinud.“

Need neid endid ehivad ja ehivad, ja leidub loolisi, kes neid wahiwad...

„Läbi wettinud? Kus ta siis märjaks sai?“

„Majesteet ise ju waatab teda alati ja nutab ühtelugu. Bijarad ongi ta niisiks teinud.“

„Tõsi, tõsi! Aga, ole hea mees, ütke, kas mul teeraha on ka?“

„Kui tõtt öelda, pole midagi. Ma tahtsin Willemi kingitud aurahad pandimajasse wüa.“

„Aga kas nende eest midagi antakse?“

„Peab õnne katsuma.“

„Halb, halb on lugu.“ Head on mul ministrid kah. Palka ja autõrgendust ostasid wälja wõtta, aga Galitsiat kinni pidada ei mõistnud.“

„Ma arwan, et aeg on juba walfalisse minna.“ Jääme muidu wiimaks weel hiljaks, mine tea ehk tulewad kajatad.“

„Mis ja ütlesid? Ruttu! Wõib olla, ehk nüüd weel jõuame Salzburgisse.“

„Aga kuhu krooni käsite panna?“

„Oh, kus pagan temaga! Nega nüüd weel krooni peale mõtelda. Mina olen juba pea kaotanud, sina aga muretsed krooni pärast. Ruttu, ruttu! A-ä-ä-h-h!“

W. A.

Rahukohtuniku juures Petrogradis.

Kohtunik (hiiglakasmuga kaebelusele): „Mispärast te nad mõlemad läbi peksite?“

Kaebelune: „Ja kudas siis muidu, kohtuniku herra! Tema nimetas teda austrialaseks, aga see teda sakslaseks. No kudas mina, Wene inimene, neile siis tuulewarju ei pidanud tegema?“

Kroonuhooste wõtmine
ehh
tudas töd, nõnda pall.
(Gori päewapiltisties litesõnõted).

„Noh, der deiff, mis loomad need niid on? Abessinia metskassid, mis..? Tahate wist loomademaja asutada?“
„Minge ikka! Mis metskassid! Need on hobused ja lähewad kroonule sõjawäe tarwiduste jaoks... Ega ma sinna paremaid hakka wõtma... Olge ikka te lah! Wenelane on rumal ja temal on ikkõid misugune see loom on, hea asi tui ta aga liigub... Teine asi, tui Willem oleks nõudnud, noh, siis muidugi oleks paremad wiinud!“

„Noh, mis te oma „hooste“ eest fakte!“
„Mi—ina... mina... jain... faks aastat wangiroodu!“

Austria staabis.

„Palju on meil praegusel filmapilgul sõjawäge?“
„Oll poolteist miljoni; wiitsada tuhat me laotasime, järelikult on meil weel faks miljoni.“

„Meie Matsi“ 10. sõjanumbris ilmunud mõistatuste seletused:

- I. Beebruarikuul, sest et sellel kuul kõige wähem päwi on.
- II. Wiies wõtab muna libes waagnaga.
- III. Sepa lõõts.

Meie Matsi järgmine (13) sõjanummer ilmub
15. nowembril f. a.

Ikka maailmawallitseja!

Willem: „Kui mitte muud moodi, siis niikõik on ikka tui maailm minu jalgade all!“

Sõjakohane lugemisevara.

„Leaduse“ kirjastus soowitab oma sõja ja ajaloo raamatute seast ajakohasets lugemiseks järgmisi:

Romanowite suguwõsa. Reisirite piltidega. Hind 20 kop.
Sestimaa Wene riigi alla saamine. Piltidega. Hind 60 k.
Kroonitud wang. Tõrge sultanikoja saladused ja htem-fad kuritõõd. Hind 50 kop.

1821 a. Igawene uni. Napoleoni sõjakäit Wenemaale. S. 70 t.

Liibawist Tshushimani. Hind 50 kop.

Taganemine. Wene-Jaapani sõjast. Hind 80 kop.

Sewastopoli ümberpiiramine. Leo Tolstoi. Hind 20 kop.

Wandewennad. W. Uexküll. Jutustused Kaukasia rahwa elust. Hind 50 kop.

Elu Tsaari eest. Ujaloolit jutustus. Hind 1 rubla.

Taewa ja maa wahel. Ohureiside ti jeldused. Piltidega. Hind 15 kop.

Isamaa sõda I. Sõjakäit Wenemaale 1812. a. Paljude lahingute ja sõjategelaste piltidega. Hind 15 kop.

Isamaa sõda II. Saksa sõdadi wangipõli Wenemaal 1812—1814. Hind 12 kop.

Tellimise adress: r. Peben, „Leaduse“ kirjastus.